

Ковиљка
ЛЕТИЋ

ЖЕНСКА ЗАНАТСКА ШКОЛА У ГУЧИ

УДК: 377.4(497.11)

АПСТРАКТ: Захваљујући Вукосави Танасијевић, учитељици основне гучке школе, образована је Подружина Женског друштва у Гучи. Њеним заузимањем основана је Женска занатска школа, прва средња школа у овој варошици, коју су похађале девојчице од 11 до 14 година у нижим разредима, и од 14 до 19 година у продужним разредима. Стручна учитељица је ученице ове школе учила кројењу, шивењу рубља, хаљина и везењу (шарен вез и вез са златом). Поред стручних предмета, обавезни предмети у нижим разредима били су српски језик са кривописом и певањем, рачун са геометријом, историја са географијом и веронаука, а у продужним разредима и књиговодство, домаће газдинство и хигијена, које су предавали учитељи и учитељице основне гучке школе. По завршетку продужних разреда, ученице које положи испит спремности и добију диплому могле су да се упишу у високу школу. Женска подружина у Гучи са својом Женском занатском школом учинила је много на обучавању женске омладине у занатима кројења, шивења и везења са народним мотивима. Захваљујући Женској занатској школи, у Гучи и целом Драгачеву, женска омладина поново носи народну ношњу са традиционалним мотивима и шарама.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Подружина Женског друштва у Гучи, Женска занатска школа, школска зграда, стручне и предметне учитељице, ученице, нижи и продужни разреди, стручни и образовни предмети, успех у стручном обучавању

Београдско женско друштво је 1875. године основало прву радничку школу у Београду. Иницијативом овог Друштва основане су женске подружине у сваком већем месту у Србији које је требало да се ангажују на отварању женских радничких школа. До 1912. године у Србији је отворено 64 женске радничке школе. После Првог светског рата, заузимањем Миливоја М. Савића, начелника Министарства трговине и индустрије, женске занатске школе су осниване у већем броју. Тада су прешле под управу обласних самоуправа, односно под непосредну управу Женског друштва и подружина, а под надзором Министарства трговине и индустрије. Осим чланских улога, добровољних прилога и извесних прихода од приређивања забава и концерата, ове школе нису располагале никаквим другим новчаним средствима.¹

У Гучи, осим основне, није постојала ниједна средња школа у којој би девојчице, после стеченог основног образовања, могле да продуже школовање. Ни имућни родитељи, осим појединаца, нису могли слати женску децу на

1 | Архив Југославије, Министарство трговине и индустрије, 65, 1680.

школовање у веће, прилично удаљене вароши. Због тога ће Вукосава М. Танасијевић, вредна и заузимљива учитељица гучке основне школе, позвати грађане Гуче на скуп 22. јуна 1921. године и образложити им потребу отварања женске занатске школе у овој варошици. Поред тога, окупљеним грађанима је предочила да ће Америчка мисија, која се тада налазила у Гучи, за потребе женске занатске школе поклонити две ножне и једну ручну – „Сингерову” машину (касније замењене новим и добрим машинама). Присутни су с највећим задовољством прихватили предлог учитељице Вукосаве Танасијевић.

Половином јула 1921. године у Гучи је образована Подружина Женског друштва. За председницу новообразоване Подружине изабрана је Ангелина М. Броћић, а за секретара Вукосава Танасијевић. Оне су 17. јула 1921. године писале министру просвете: „Част нам је умолити министра трговине и индустрије да нам изволи отворити Раденичку школу женске подружине у Гучи сходно правилима ове подружине, која смо данас послали на преглед и одобрење. У исто време молимо министра да нам изволи поставити учитељицу рада за новоосновану школу”.²

Женска занатска школа у Гучи почела је са радом 22. септембра 1921. године, а за њену прву учитељицу постављена је Милева Ђорђевић. Одређена јој је месечна плата од 120 динара и припадајући додатак на скупоћу живота решењем министра трговине и индустрије, од 10. септембра 1921. године. Међутим, после три месеца, због школовања своје деце, ова учитељица је молила министра трговине и индустрије да је премести из Гуче у Обреновац, Шабац или неко друго место у београдском округу.

Новопостављена стручна учитељица у Женској занатској школи, женски ручни рад, била је Зорка Стојадиновић (од 22. марта 1922. године). Осим месечне плате и припадајућег додатка на скупоћу живота, ова учитељица није имала право на бесплатан стан и огрев, према уредби Министарства трговине и индустрије.³

Према Закону о женским занатским школама од 30. марта 1922. године, стручне учитељице Женских занатских школа требало је да имају потпуно завршена четири разреда средње школе, положен испит спремности у вишој Женској занатској школи, завршен течај у овој школи у трајању од једне године за наставницу женског рада и положен учитељски испит за стручну учитељицу.

Решењем Министарства трговине и индустрије од 24. јуна 1924. године, а на основу Закона о женским занатским школама, одржан је трећи феријални тромесечни течај за привремене стручне учитељице из унутрашњости ради допуне квалификација и напредовања у струци. Зорка Стојадиновић, учитељица Женске занатске школе у Гучи, у септембру 1925. године положила је државни испит за стручну учитељицу Женске занатске школе.⁴

2 | Исто.

3 | Исто.

4 | Архив Југославије, Министарство трговине и индустрије, 65, 1671.

Осим Зорке Стојадиновић, учитељице за женски ручни рад, у гучкој Женској занатској школи предавале су и учитељице гучке основне школе – Вукосава Танасијевић (српски језик) и Славка Никетић (рачун).

За сваку похвалу је био рад управе Женске подружине у Гучи, која је својим истрајним, савесним и марљивим радом учинила да Женска занатска школа буде културни центар не само у овом месту, него и у целој околини.

Министар трговине и индустрије одлучио је да се годишњи испит у Женској занатској школи у Гучи одржи 20. јуна 1922. године. Такође, 10. маја исте године одредио је да начелник драгачевског среза, по одржаном испиту, поднесе извештај о успеху ученица ове школе.

Годишњем испиту ученица Женске занатске школе присуствовали су управа женске подружине, ђачки родитељи и остали гости, а по завршетку овог испита, начелник драгачевског среза Радисав Ђ. Ђорђевић доставио је министру трговине и индустрије извештај у коме је навео да је наставно градиво по програму обрађено и потпуно утврђено, како из стручног женског рада, тако и из српског језика и рачуна. У извештају је посебно истакао да је рад Зорке Стојадиновић, наставнице стручног женског рада, за сваку похвалу, а њен успех у сваком погледу одличан. Захваљујући заузимању ове вредне наставнице, према начелниковим речима, рукотворине ученица су веома лепе и чисте. Поред тога, ученице, које ни дана нису училе основну школу, лепо су читале и рачунале, захваљујући вредним наставницама – Вукосави Танасијевић и Славки Никетић.

Од 26 уписаних ученица првог разреда и једне ученице другог разреда, прве школске, 1921/22. године, наставу је уредно похађала 21 првакиња и једна другакиња. Све ученице су на испиту показале успех и прешле у старији разред. По успеху је било 16 одличних, пет врло добрих и једна добра ученица.

Будући да Женска занатска школа није имала своју школску зграду, била је смештена у згради основне школе, у учитељском стану, захваљујући доброты наставника који је свој стан уступио овој школи.

У писму министру трговине и индустрије од 5. фебруара 1922. године, Христина Протић, заменик Женске подружине у Гучи и Вукосава Танасијевић, секретар ове подружине, наглашавају да су новоотворену школу тешком муком створиле, добровољним прилозима је издржавају и плаћају кирију за њен смештај, због чега моле да им се новчано помогне бар са пет хиљада динара, како би изградили макар и најмању школску зграду за смештај школе од које ће имати велике и непроцењиве користи околина, срез и држава. Али, министар трговине и индустрије одлучује да се Женској занатској школи у Гучи изда новчана помоћ од пет хиљада динара на име њеног издржавања.

Управа женске подружине у Гучи се ангажовала на прикупљању 25 хиљада динара за подизање зграде Женске занатске школе, али је то било недовољно, те ће поново молити министра трговине и индустрије да одобри новчану помоћ за ову намену. Петар Богавац, народни посланик, такође је молио министра трговине и индустрије да нађе могућност и овој подружини новчано помогне. Међутим, одобрено је само пет хиљада динара крајем 1923. године.

Списак ученица Женске занатске школе у Гучи (школска 1921/22)

Прва година	Срп. јез.	Рачун		Жен. рад		Цртање		Владање	
		год. исп.	год. исп.	О	Ц	Е	Н	Е	год. исп.
1. Божана Д. Рајић	5	5	5	5	5	5	5	5	5
2. Даница В. Бешевић	5	5	5	5	5	5	5	5	5
3. Даница В. Протић	5	4	4	5	5	5	5	5	5
4. Даринка П. Броћић	5	5	5	5	5	5	5	5	5
5. Душанка М. Даниловић		4	није била на испиту						
6. Живка С. Радичевић	4	-	3	-	5	-	-	4	5
7. Катарина Љ. Вешчић	4	4	3	5	5	5	5	5	5
8. Ковина Р. Бугарчић	4	4	3	5	5	5	5	5	5
9. Магдалина В. Броћић	4	4	3	3	4	4	4	4	5
10. Милијана Радичевић	3	4	3	3	4	5	-	--	5
11. Милица Т. Бугарчић	5	5	5	5	5	5	5	5	5
12. Милица С. Станић	5	-	4	-	5	-	напустила школу		
13. Милица Гавриловић	4	3	3	3	4	4	5	5	5
14. Милунка Раковић	4	-	3	-	4	-	напустила школу		
15. Милунка Станић	-	-	-	-	4	-	напустила школу		
16. Наталија Гавриловић	4	3	3	3	4	4	5	5	5
17. Новка Ц. Станић	3	3	-	3	5	5	-	-	5
18. Разуменка Тајсић	-	-	-	-	5	5	-	-	5
19. Руменка Станишић	3	4	-	3	5	5	-	-	
20. Стана Јаковљевић	4	4	3	5	5	5	5	5	5
21. Станка Ј. Броћић	5	5	4	5	5	5	5	5	5
22. Славка В. Протић	5	5	5	5	5	5	5	5	5
23. Славка У. Протић	5	5	4	5	5	5	5	5	5
24. Стојка М. Протић	5	5	5	5	5	5	5	5	5
25. Софија Радичевић	4	3	4	4	5	5	5	5	5
26. Кристина Миливојевић ⁵	5	5	5	5	5	5	5		
Друга година									
1. Драгојла Ђ. Протић	5	5	5	5	5	5	5	5	5

У Гучи, 20. јуна 1922. године Наставница Зорка Стојадиновић⁵

Од почетка школске године Зорки Стојадиновић, наставници Женске занатске школе у Гучи, ништа није исплаћено, мада је, према уредби о Женским занатским школама од 30. марта 1922. године, стручним наставницама требало плаћати хонорар из државне касе, који одређује министар трговине и индустрије. Поред тога, није исплаћиван хонорар, нити је било регулисано на који начин ће бити исплаћиване предметне наставнице које су из сваког предмета имале по два часа недељно.

Потпредседница управе Женске подружине у Гучи Христина Протић је 10. фебруара 1923. године писала министру трговине и индустрије да је ова подружина у материјалној немогућности да плаћа наставницима хонорар за предавања из верске науке, српског језика и рачуна, историје са географијом, као обавезних предмета по правилима за ниже и продужне женске занатске школе

од 6. октобра 1922. године, свесна потребе и значаја ових наставних предмета у продужној Женској занатској школи. Због тога је потпредседница Протић молила министра трговине и индустрије да министарство за рад у Женској занатској школи поставља учитеље који су стални учитељи гучке основне школе и исплаћује им хонорар.

О томе да су Миљко Танасијевић, управитељ, Вукосава Танасијевић и Славка Никетић, наставници гучке основне школе, били истовремено и наставници у Женској занатској школи (секретар је била Дара С. Ђорђевић), да су наставне предмете тачно предавали према правилима од 6. октобра 1922. године, као и о броју недељних часова, известила је (половином јуна 1923. године) министра трговине и индустрије Гина Броћић, председница управе Женске подружине у Гучи (сестра Властимира Ђорђевића, трговца из Гуче).

Женска занатска школа у Гучи, под управом Женске подружине, имала је две веће шиваће машине на којима су ученице ове школе училе кројење, шивење рубља, хаљина и везење (шарен вез и вез са златом). Осим 26 редовних ученица, Женску занатску школу похађало је и шест ванредних ученица, које су плаћале школарину 30 динара месечно.

Следеће школске, 1922/23. године, у Женску занатску школу уписало се 10 првакиња, 20 другакиња и једна трећакиња. Већи број првакиња се није могао уписати због мале и тескобне собе у којој су ученице училе, а у варошици није постојала боља и пространија зграда за смештај школе. Стога се управа Женске подружине у Гучи свесрдно ангажовала на прикупљању средстава за подизање школске зграде.

Новоизабрана председница управе Женске подружине у Гучи Вукосава Танасијевић и секретар Славка Никетић писале су 21. септембра 1923. године министру трговине и индустрије (Одељењу за занатство) да новоизабрана управа ове подружине доставља извештај о раду и успеху Женске занатске школе у Гучи за школску 1922/23. годину, јер стара управа то није учинила. У свом извештају пишу да се школске 1922/23. године редовно уписало девет првакиња, 16 другакиња и једна трећакиња (у сва три разреда укупно 26 ученица), да је од девет првакиња одличан успех постигло седам, а врло добар две, од 16 другакиња две су напустиле школу, једна није била на испиту, а преосталих 13 су одличне, као и једна трећакиња. Поред редовних, у првом разреду било је девет ванредних ученица, од којих су четири напустиле школу, а пет ју је похађало до краја године. Пет ванредних ученица уписано је у други разред, од којих су две напустиле школу, а преостале три похађале су је до краја школске године.

У свом извештају министру трговине и индустрије за школску 1922/23. годину, Вукосава Танасијевић је истакла да су редовне ученице Женске занатске школе у Гучи училе по прописаном програму, да је теорију рада и практичан рад предавала Зорка Стојадиновић, стручна учитељица, коју је поставило Министарство трговине и индустрије, да су предметни наставници хонорарни: Славка Никетић је предавала науку хришћанску и рачун са геометријом, Миљко Танасијевић земљопис са историјом, а Вукосава Танасијевић српски језик са

краснописом и певањем; да је годишњи испит одржан 27. јуна 1923. године у згради основне школе, и том приликом је приређена и изложба радова; испитом је председавао Миљко Танасијевић, управитељ основне гучке школе. Вукосава Танасијевић истиче да су ученице Женске занатске школе све предмете училе са изузетном вољом и изложеним ручним радовима показале сјајан успех, на опште задовољство свих присутних житеља Гуче.

Будући да Женска занатска школа није располагала ниједном добром шиваћом машином, Вукосава Танасијевић, председница управе Женске подружине, молила је министра трговине и индустрије за новчану помоћ од пет хиљада динара за куповину једне или две шиваће машине за нижу занатску школу. У писму од 10. новембра 1923. године председница Танасијевић извештава да је она управитељица у нижој Женској занатској школи у Гучи и да предаје српски језик и певање, а осим ње, предметни наставници су: Миљко Танасијевић за земљопис, историју и гимнастику, Славка Никетић за рачун и веронауку, а Зорка Стојадиновић за стручне предмете. Сви предметни наставници примали су хонорар који је одредило Министарство трговине и индустрије.

Школске 1923/24. године у нижу Женску занатску школу уписало се 25 ученица (први разред - десет, други разред седам и трећи разред осам). До краја године ову школу похађале су све уписане првакиње, пет другакиња и све уписане трећакиње - укупно 21 ученица, које су успешно положили испит и прешле у старији разред. Поред три разреда ниже школе, исте године уписан је један разред продужне школе са три ученице. Стручна наставница Зорка Стојадиновић, као и предметни наставници, унели су у свој рад јаку вољу, велики труд, љубав и преданост, те је, успех у сваком погледу био одличан и за похвалу, а рад и чистоћа примерни. Међутим, учитељица стручног рада Зорка Стојадиновић добијала је толико малу плату од Министарства за трговину и индустрију, да јој није била довољна ни за најнужније животне потребе.

За обављање дужности управитеља Женске занатске школе Вукосава Танасијевић није примала никакав хонорар од Министарства трговине и индустрије, а управа Женске подружине у Гучи није имала новчаних средстава за ову намену. Тек, решењем министра трговине и индустрије од 5. августа 1924. године, Зорка Стојадиновић постављена је за привремену стручну учитељицу – приправницу треће категорије, у четвртој групи, са основном платом првог степена од 2700 динара, положајном платом 1008 динара и станарином 765 динара.⁶

Предметни наставници, као хонорарни, у нижој и продужној Женској занатској школи у Гучи, предавали су следеће предмете⁷: рачун у сва три разреда ниже школе, као и књиговодство, домаће газдинство и хигијену у продужној школи (5 часова недељно) – Миљко Танасијевић; земљопис са историјом у сва три разреда и веронауку у првом и другом ниже школе (4 часа недељно)

6 | Архив Југославије, Министарство трговине и индустрије, 65, 1673.

7 | Према наставном програму који се заснивао на распореду Министарства трговине и индустрије, од 3. новембра 1922. године.

– Славка Никетић и српски језик у сва три разреда ниже школе, а веронауку у трећем разреду (5 часова недељно) – Вукосава Танасијевић.

Школске 1924/25. године Женска занатска школа у Гучи почела је са радом половином септембра, а крајем јуна 1925. године одржан је испит. Миљко Танасијевић, управитељ основне гучке школе, у својству изасланика известио је Министарство трговине и индустрије (Одељење за занатство), да су се школске 1924/25. године у Женску занатску школу уписале 23 редовне ученице: у први разред девет, други – седам, трећи – четири и четврти три, а једна ванредна ученица у први разред; да су све ученице редовно похађале школу, положили и прешле у старији разред; васпитна страна, рад и чистоћа код ученица су примерни, а наставно градиво из свих предмета је утврђено и темељно савладано. Као претходних, и ове школске године, Зорка Стојадиновић, стручна наставница, и предметни наставници Миљко и Вукосава Танасијевић и Славка Никетић, радили су са вољом, великим трудом, љубављу и преданошћу. Посебно је успех Зорке Стојадиновић у сваком погледу био одличан и за похвалу, јер су се бројни и квалитетни рукоради ученица одликовали беспрекорном чистоћом и тананошћу, извештава Танасијевић.

Да се Женска занатска школа у Гучи одржи као културна установа и још више уздигне, веома су се заузимали управа Женске подружине и њена управитељица Вукосава Танасијевић. За сваку похвалу је њихов труд и ангажованост на прикупљању 60 000 динара и бесплатно добијеном плацу од среског одбора драгачевског среза, на коме је требало подићи зграду за Женску занатску школу.

Председница управе Женске подружине у Гучи, Вукосава Танасијевић, у писму Министарству трговине и индустрије (Одељење за занатство) извештава да ће градња школске зграде почети ове, 1926. године, да је подружина прикупила 60 000 динара (улозима, добровољним прилозима, концертима, забавама, лутријама, помоћ од среза, округа итд.), али и да је ова сума недовољна за подизање зграде, те због тога моли да им се новчано помогне око њене изградње. Овом приликом, Министарству је достављен један примерак одобреног плана будуће школске зграде. Поред заузимљивости управе Женске подружине у Гучи, захваљујући и препоруци Андрије Протића, народног посланика из Гуче, Министарство за трговину и индустрију (Одељење за занатство) новчано је помогло да зграда Женске занатске школе у Гучи буде саграђена 1928. године.

Новоподигнута зграда у улици Краља Александра број 35⁸, у којој је смештена Женска занатска школа, имала је две простране учионице, канцеларију и стан за директора, хигијенски је одговарала свим условима за школу.⁹

У Женску занатску школу у Гучи, са три разреда ниже и два разреда продужне школе (четврти и пети разред), школске 1925/26. године, уписало се десет првакиња, седам другакиња, седам трећакиња, четири четвртакиње и три

8 | Садашња општинска зграда у центру Гуче.

9 | Исто.

петакиње, укупно 28 ученица. Изузев две другакиње, све остале ученице су на годишњем испиту показале успех и завршиле разред. Те школске године стручна наставница је Лепосава Вујовић, јер је Зорка Стојадиновић после положеног државног испита за стручну учитељицу Женске занатске школе, по својој молби, премештена у Јагодину 10. септембра 1925. године. Својим марљивим радом и примерним понашањем и владањем у служби и ван ње, Лепосава Вујовић је придобила неподељене симпатије свих грађана, ђачких родитеља и ученица, које су постигле леп успех из свих предмета, а посебно кројења.

Након завршетка школске 1925/26. године, учитељица Лепосава Вујовић поднела је молбу за премештај у Велес и половином јула 1926. године министар трговине и индустрије, одобрио јој је премештај, али без права на путне и селидбене трошкове, а Ружицу Већиловић, по службеној потреби, преместио је из Велеса у Гучу, с правом на путне и селидбене трошкове. Новопостављена стручна учитељица Женске занатске школе у Гучи, такође је била одлична али, као и њена претходница, те школске године остала је у Гучи, а потом премештена у Битољ (Македонија). У свом извештају за школску 1926/27. годину изасланик Миљко Танасијевић каже да је Ружица Већиловић својим успехом и примерним понашањем и држањем у школи и ван ње, заслужила сваку препоруку и похвалу; да се те године уписало шест првакиња, девет другакиња, четири трећакиње, шест четвртакиња и две петакиње – укупно 27 ученица; да су све ученице полагале завршни годишњи испит, изузев три првакиње и три четвртакиње.¹⁰

У Женској занатској школи у Гучи, три разреда ниже (први, други и трећи) и два разреда продужне школе (четврти и пети) чинили су једно одељење. Вукосава Танасијевић је управница школе и председница Женске подружине. По одласку Ружице Већиловић, новопостављена стручна учитељица била је Радмила Нов. Милановић.

У извештају за школску 1927/28. годину о стању Женске занатске школе, управитељица Вукосава Танасијевић наводи да је ово полудржавна школа, смештена у једној учионици новосаграђене школске зграде за основну школу, са целодневном наставом; да школу, у нижим разредима, редовно похађа 17 ученица (седам првакиња, три другакиње и седам трећакиња), а у продужним разредима 5 редовних ученица (четири првакиње и једна другакиња) – укупно у нижим и продужним разредима 22 редовне ученице; да је на крају ове године, у нижим разредима 10 одличних, четири врло добре и три са добрим успехом, а у продужним разредима свих пет ученица су завршиле разред са одличним успехом.

Ученице Женске занатске школе, у нижим разредима, училе су седам предмета: веронауку, српски језик, математику, историју и земљопис, књиговодство, практичан рад и теорију женског рада. Исти предмети су учени и у продужним разредима, уз осми – хигијену.

Од часописа, Женска занатска школа у Гучи, примала је разне базаре са моделима и лист „Домаћица”.

10 | Архив Југославије, Министарство трговине и индустрије, 65, 16.

Ученице у нижим разредима су имале од 11 до 14 година, а у продужним разредима од 14 до 19 година. Родитељи 24 ученице које су школске 1928/29. године похађале Женску занатску школу у Гучи, по занимању су били: земљорадници - 14, трговци - 4, занатлије - 3, кафеџије - 1, чиновници - 1 и служитељи - 1.

Школске 1929/30. године у Женску занатску школу уписало се 18 ученица у нижој и пет у продужној школи, од којих је наставу редовно похађало 16 у нижој и свих пет у продужној школи. На крају школске године све ученице су положили разред, а по успеху је било 10 одличних, седам врло добрих и четири добре. Четири ученице у продужној школи, које су положили испит спремности, са добијеном дипломом могле су да се упишу у високу школу. Ванредних ученица у Женској занатској школи није било. Стручна учитељица ове школе Радмила Н. Милановић имала је завршену вишу Женску занатску школу и положен учитељски течај у Београду.

На основу одредаба Уредбе о преносу послова на обласне самоуправе¹¹, својим решењем од 17. марта 1928. године министар трговине и индустрије, одлучио је да се „на Области пренесу и уступе ниже и продужне Женске занатске школе заједно са учитељицама ових школа, које се стављају на располагање почев од 1. априла 1928. године”. По овој Уредби, постављање учитеља и учитељица у Женским занатским школама пренето је на обласне самоуправе, а надзор је вршило надлежно Министарство, које је одобравало наставни план и програм рада. Исплата хонорара наставницима општих предмета, као и материјалне потребе ових школа, од тада су били на терету самоуправних области. Комесар обласне самоуправе области Рашке известио је Министарство трговине и индустрије 9. фебруара 1929. године да је „бивша обласна скупштина Рашке области оставила у свом јесенашњем сазиву обласном одбору да донесе привремену уредбу о нижим Женским занатским школама и овај одбор је на седници од 2. фебруара 1929. године то учинио и исту уредбу је Велики жупан Рашке области прогласио.”¹²

Женска занатска школа у Гучи била је у оквиру Рашке области, са седиштем у Чачку. Решењем Обласног одбора Рашке области у Чачку, од 23. септембра 1928. године, за наставницу-дневничарку Женске занатске школе у Гучи, постављена је Душанка Живковић, која је, решењем Краљевске банске управе Дринске бановине у Сарајеву, крајем наредне године, добила статус стручне учитељице. Душанка Живковић рођена је 1907. године у Трнави, код Чачка. По завршетку школске 1925/26. године, положила је испит спремности у Вишој женској занатској школи у Београду и учитељски течај при овој школи. По доласку у Гучу 1929. године, удала се за Раденка Броћића (бившег трговца, а потом благајника општине гучке), и у том браку су рођени Стеван и Синиша, који живе у Београду.¹³ Државни стручни испит положила је 1932. године. Њена

11 | Објављене у Службеним новинама од 26. новембра 1927. године

12 | Архив Југославије, Министарство трговине и индустрије, 65, 1674.

13 | Увид у документа о Душанки Броћић омогућио је њен син Стеван.

сестра Јованка Живковић, са завршеном учитељском школом, учитељевала је у Гучи, Жежевици и Слатини код Чачка.

Душанка Броћић предавала је стручни рад у свим одељењима нижих разреда у Женској занатској школи у Гучи. Школске 1929/30. године оцењена је одличном оценом. Те школске године, као хонорарни, предавали су наставници: Миљко Танасијевић - математику и књиговодство, Славка Никетић - историју са земљописом и веронауку и Симонида Милетић - српски језик.

Према Закону о женским занатским школама, у ниже разреде ове школе могле су да се упишу ученице са завршеном основном школом које нису старије од 12 година, као и оне које су завршиле неки од разреда средње школе, јер у овој школи главно образовање представљају стручни предмети, који се не уче у средњој школи. У складу са овим Законом, све ученице које похађају Женску занатску школу две године су училе кројење и шивење рубља, а у трећој години, као продужном разреду, кројење и шивење хаљина.¹⁴

У извештају о раду Женске занатске школе у Гучи, достављеном половином новембра 1930. године Краљевској банској управи Дринске бановине у Сарајеву, управитељица Вукосава Танасијевић пише да је издржавање ове школе у почетку било искључиво од чланских улога, које су плаћале чланице, добротвори и утемељивачи подружине, затим су добијане разне помоћи од министарства, обласног и среског одбора, забава, школарине коју плаћају имућније ученице, а доцније и од зарада у школи, као и да је, након деценије рада, стање унеколико боље и сређеније. Напомињући да је те, 1930/31. године, уписано 30 ученица које су подељене у два одељења, што је превише за једну стручну наставницу да би се довољно посветила свакој ученици, управитељица Танасијевић је молила Краљевску банску управу Дринске бановине у Сарајеву да постави још једну стручну наставницу, што због великог броја ученица, што због заступљености у настави свих врста радова (ручни рад – вез, хаљине и рубље). Међутим, Краљевска банска управа није удовољила оправданом захтеву управитељице Танасијевић.

На крају школске 1930/31. године у нижим разредима Женске занатске школе, било је шест одличних, осам врло добрих, шест добрих а само једна ученица је полагала испит због недовољног успеха; у продужним разредима четири ученице су показале одличан и две врло добар успех. Током ове школске године одржана је ученичка изложба женских ручних радова, којој је присуствовало 700 грађана.

Наредне школске 1931/32. године у ниже разреде Женске занатске школе, уписало се 27 ученица (15 првакиња, девет другакиња и три трећакиња), а у продужне разреде пет ученица (три првакиње и две другакиње) – укупно 32 ученице у нижим и продужним разредима, које су чиниле једно одељење. Душанка Броћић, стручна наставница, предавала им је познавање материјала са практичним радом, као и цртање у свим разредима. Настава се изводила

по програму занатске школе. Предметни наставници су били: Симонида Милетић за српски језик, у сва три нижа разреда, са три часа недељно; Миљко Танасијевић за математику, у сва три нижа разреда, са по два часа недељно и за књиговодство, у првом и другом разреду продужне школе, са по једним часом недељно; Славка Никетић, за историју са географијом, у сва три нижа разреда, са по два часа недељно и веронауку, у сва три нижа разреда, са по једним часом недељно; Вукосава Танасијевић за домаће газдинство, у првом и другом разреду продужне школе, са једним часом недељно и Вићентије Славић, срески лекар за хигијену, у првом и другом разреду продужне школе, са по једним часом недељно.¹⁵

Ученице су плаћале школарину 30 динара месечно, изузев сиромашних, које су од израђених радова примале половину зараде. Родитељи ученица Женске занатске школе по занимању су углавном били земљорадници – 16, занатлије – 5, трговци – 5 и чиновници – 1.

Треба истаћи да је Женска подружина у Гучи са својом Женском занатском школом много учинила на обучавању женске омладине у занатима кројења, шивења и везења са народним мотивима. Захваљујући Женској подружини и Женској занатској школи у Гучи, женска омладина у овом крају поново носи народну ношњу са народним мотивима и шарама.

На иницијативу Вукосаве Танасијевић, управитељице Женске занатске школе, и месног школског одбора гучке основне школе, подигнут је спрат на згради основне школе за смештај Женске занатске школе.

Народна скупштина Краљевине Југославије је 26. фебруара 1932. године донела Закон о Женским занатским школама и Женским стручним учитељским школама. Задатак Женских занатских школа био је да ученицама дају потребну општу и стручну спрему и оспособе их за самосталан рад у њиховом занату. Ове школе биле су под врховним надзором Министарства трговине и индустрије, а под непосредним надзором бана. Женске занатске школе са завршним испитом имале су ранг непотпуне средње школе са нижим течајним испитом, ако „апсолвентице остају у својој струци”.¹⁶

По Закону од 1932. године, Женске занатске школе могле су бити државне, бановинске, општинске (градске), када их у потпуности издржава држава, бановина или општина (град). Ако су полудржавне и полубановинске, држава или бановина плаћа наставно особље, а корпорације сnose све материјалне трошкове, у овом случају, школа носи назив те корпорације. За отварање Женске занатске школе било је потребно обезбедити школске просторије са намештајем које морају одговарати хигијенским захтевима и наставним потребама и уписати најмање 20 ученица. Општина је била дужна да обезбеди школске просторије и сноси трошкове око њиховог издржавања, као и да обезбеди огрев, осветљење и воду.

15 | Архив Југославије, Министарство трговине и индустрије, 65, 3253.

16 | Архив Југославије, Министарство трговине и индустрије, 65, 35.

По Закону од 1932. године, настава у Женским занатским школама траје три године, и то: две године у два стручна разреда и једну годину у школској радионици – атељеу. За ученице од 12 до 14 година могу се отворити два приправна разреда, ако се пријави најмање 20 ученица. Практична обука се допуњује у школским радионицама, у којима се ученице оспособљавају за живот и практичан рад у изабраном занату. Школска година почиње 1. септембра, уписом ученица у свим разредима и траје до 31. августа наредне године (прво полугодиште је до 31. јануара, а друго од 1. фебруара, до завршетка школске године - 20. јуна). Школска сведочанства су издавана на Видовдан.

У први приправни разред Женске занатске школе примане су ученице које су завршиле најмање четири разреда основне школе и у тој календарској години навршиле 12 година живота, а удруги приправни разред ученице које су завршиле први приправни разред или неки разред средње школе и имају 13 до 15 година, а које су положили допунски испит из стручних предмета. У први стручни разред могле су да се упишу ученице које су завршиле најмање 2 разреда средње школе (гимназије, реалке, грађанске школе) или 6 разреда основне школе и навршавају у тој календарској години најмање 14, а највише 16 година. Испити у јунском, као главном, или септембарском, као споредном року, могли су бити разредни, допунски, поправни и завршни. Главном испиту, на Видовдан, присуствовао је изасланик Министарства трговине и индустрије. У старији разред могле су да пређу ученице са најмање довољном годишњом оценом из свих предмета, као и ученице које из једног предмета имају недовољну оцену, али су у августу, на поправном испиту, положили тај предмет. Поправни испит се није могао полагати из стручног предмета. Разред се могао поновити само једанпут. По завршетку полугодишта, ученицама се саопштавао успех и уписивао у ђачку књижицу коју је морала имати свака ученица ове школе, а након завршене школске године добијале су сведочанство о успеху и владању у тој години, које је потписивала управитељица школе и изасланик Министарства трговине и индустрије, односно бан као председник и чланови испитне комисије.

Према Закону из 1932. године, наставници Женских занатских школа, могли су бити редовни и хонорарни. Редовни су: управитељица школе, стручна учитељица, занатска учитељица и њихови приправници. За управитељицу се могла поставити само предметна или стручна учитељица, са најмање 12 година наставничке службе. За стручну учитељицу се могло поставити лице које је завршило женску стручну учитељску школу с учитељским дипломским испитом, положеним државним стручним испитом и навршене три године наставничке службе, а за стручну учитељицу-приправницу лице које је завршило женску стручну учитељску школу с учитељским дипломским испитом. Избор свег наставног особља одобравао је министар трговине и индустрије. По овом Закону, наставницима је било забрањено да приватно спремају ученице своје школе.

Из извештаја Миљка Танасијевића, школског надзорника за основне школе у драгачевском срезу, дознајемо да Женску занатску школу у Гучи издржава Женска подружина у овој варошици, а Краљевска банска управа Дринске

бановине издаје само плату стручној учитељици. Танасијевић бележи да је Женска подружина у Гучи много учинила да се женска омладина драгачевског среза у Женској занатској школи обучи у кројењу и шивењу рубља, одела итд., а нарочито се заузимала за враћање и очување старе народне ношње на селу.

Године 1938. донет је нови Закон о женским занатским школама, у коме је назначено да је задатак ових школа да, уз опште образовање у духу југословенског народног и државног јединства, пруже ученицама стручну, теоријску и практичну спрему за самосталан рад у овом занату, да морају имати одсек за кројење и шивење рубља и одела, а према потреби и одсек за ћилимарство, ткање и плетење и уметне радове. Број и врсту одсека у свакој школи одобрава Министарство трговине и индустрије или бан. Према овом Закону, Женске занатске школе могу бити самосталне установе или у склопу средњих техничких школа, и у том случају директор ове школе је и директор Женске занатске школе. Ако постоји управитељица Женске занатске школе, она врши дужност старешине одсека под управом средње техничке школе. За сваку Женску занатску школу мора постојати нарочита школска зграда, која, поред потребног броја учионица, мора имати и довољан број просторија за практичне вежбе, салу за пробе, слушаоницу за технологију и познавање робе, библиотеку, школске збирке и собу за канцеларију. Одвојено од школских просторија морао је постојати стан за управитељицу и стан за служитеља - чувара. Одобрење за подизање зграде Женске занатске школе, по претходној оцени, давао је министар за социјалну политику и народно здравље, на подручју банских управа бан, а на подручју града Београда Министарство трговине и индустрије. Према Закону из 1938. године, у одсецима за кројење и шивење рубља и одела настава се одржава три године (две године у два стручна разреда и једну годину у школској радионици-атељеу).

Решењем Краљевске банске управе Дринске бановине у Сарајеву од 27. априла 1938. године, Душанка Броћић, стручна учитељица у Женској занатској школи, унапређена је у VIII положајну групу, са платом од 730 динара месечно и припадајућим положајним и личним додатком. Са овим припадностима, ова стручна учитељица остала је у служби све до 17. септембра 1945. године. За свих 17 година рада у Женској занатској школи у Гучи, Душанка Броћић, као стручна наставница, добијала је одличне и врло добре оцене.

Одлуком Министарства индустрије и занатства Србије од 17. септембра 1945. године, Душанки Броћић је престала државна активна служба у Женској занатској школи у Гучи, с напоменом да се обрати за пензију среском народноослободилачком одбору у Гучи. Ова одлука је уследила због тога што је њен муж Раденко Броћић осуђен као политички кривац, јер је у време ослобођења земље био председник општинске управе у Гучи.¹⁷

Школске 1945/46. године Новопостављена учитељица Софија Миловановић, разредни старешина ученицама Женске занатске школе, предавала је

стручни рад, стручно цртање кројева, српски језик, рачун, земљопис и историју и цртање. Ове школске године уписало се 17 ученица, од којих је једна напустила школу, а 16 је завршило приправни разред, са успехом: једна одлична, шест врло добрих и девет добрих.

Списак ученица школске 1945-1946. године¹⁸

Презиме и име	Заним. оца	Рођ.	и место	претход. завр.шк.	успех
1. Божанић Н. Вера	земљ.	1934	Гуча	осн. школу	добар
2. Божанић В. Душанка	"	1934	"	"	"
3. Божанић М. Милица	"	1934	"	I раз. ове шк.	"
4. Дуњић С. Аница	абација	1935	"	осн. школу	"
5. Ерић С. Јелица	земљ.	1934	"	I раз. ове школе	"
6. Јаковљевић Н. Бранка	"	1932	Горачићи	"	"
7. Милутиновић Д. Драга	"	1932	Живица	I раз. ове школе	"
8. Милутиновић Д. Кристина	"	1933	Гуча	основна шк.	"
9. Пејовић С. Стана	"	1934	Турица	"	"
10. Протић Б. Душанка	"	1934	Гуча	I раз. ове школе	одличан
11. Плазинић М. Станица	трговац	1932	Губеревци	"	вр. добар
12. Станић Р. Аница	земљ.	1933	Гуча	основна шк.	"
13. Станић С. Рагомирка	"	1933	"	I раз. ове школе	"
14. Станић М. Емилија	"	1932	"	"	"
15. Шушић М. Цвета	"	1934	"	основна шк.	"
16. Митровић В. Станка	"	1932	Рогача	осн. шк. у Грабу	"

Школске 1946/47. године стручна учитељица је Нада Лазовић која је учитељевала две године, до престанка рада ове школе. Те године, у Женску занатску школу уписало се седам ученица у први и девет ученица у други разред. Свих 16 ученица су разред успешно завршиле.

Последње године рада (1947/48), у првом приправном разреду Женске занатске школе, од 18 уписаних ученица, разред је завршило 17 (једна је напустила школу), а од осам уписаних ученица у IV и V стручном разреду, успешно је завршило седам (само једна је напустила школу). Нада Лазовић, управитељица школе, предавала је стручни практични рад, цртање кројева, народни вез, хемију са познавањем материјала, цртање, певање и фискултуру. Општеобразовне предмете предавали су: Дар. М. Митић – српски језик, Мил. Ст. Митић – математику и Љуб. Д. Росић – историју и земљопис.

Захваљујући свесрдном заузимању управитељице Вукосаве Танасијевић, и изванредним стручним учитељицама Женске занатске школе, прве средње школе у Гучи, за непуне три деценије рада, знатан број девојчица из Гуче и околних драгачевских села задивљавале су лепотом својих ручних радова.

Али, дивна народна ношња са традиционалним мотивима и шарама већ одавно је ишчезла и тек се понегде задржала у сеоским домаћинствима. Оваква ношња се може видети још само при извођењу изворних песама и игара, саборима и другим културно-просветним манифестацијама.

18 | Међуопштински историјски архив у Чачку, Уписнице ученица Женске занатске школе у Гучи од 1945. до 1948.

Women's Craftsmen School in Guca

A branch of Women's Association was founded in Guca in the mid July 1921. Angelina M. Brocic was elected President of the branch and the Secretary was Vukosava Tanasijevic, teacher of a primary school in Guca. Due to initiative of this teacher Women's Handicrafts School, the first secondary school in this little town was founded and it started working on 22nd September, 1921.

Women's branch in Guca was working industriously and by its persistent and hard work made the Women's School become a cultural centre not only in the town but in the region of Dragacevo as well.

The Women's Handicrafts School was situated in the primary school building and the pupils were taught according to prescribed program and they had the following subjects: knowing materials with practical work and Drawing were taught by a professional teacher appointed by the Ministry of Trade and Industry, while teachers of the primary school were teaching Serbian language with Calligraphy and Singing, Calculus with Geometry, Geography with History and Religion in lower while Book Keeping and Household running and Hygiene in higher grades.

The lower grades of the Women's Handicrafts School in Guca were attended by pupils of 11 to 14 while higher grades were attended by the ones of 14 to 19 years old. After completing higher grades and successfully passed the final examination the pupils could get a diploma and enroll the advanced school.

During the academic year 1930-31 there was an exhibition of pupils' handicrafts works and 700 citizens came to see it.

Owing to great efforts of Vukosava Tanasijevic, director, and exceptionally good teachers of this school, first secondary school in Guca, for less than three decades of work a great number of girls from Guca and neighbouring villages in Dragacevo impressed people with beauty of their handicrafts.

Koviljka LETIC

L'École artisanale de filles à Guca

Au cours de la mi-juillet de l'année 1921 à Guca fut formée l'Association de la société féminine. Comme présidente de l'Association fut choisie Angelina M. Brocic et comme secrétaire Vukosava Tanasijevic, maîtresse de l'École primaire et du Collège de Guca. Grâce à l'assiduité de cette maîtresse, l'École artisanale de filles fut fondée, premier Lycée dans ce bourg, qui commença son activité le 22 septembre de l'année 1921.

Pour tout éloge fut l'activité de l'Association féminine à Guca, qui par son travail persévérant, consciencieux et appliqué fit que l'École artisanale de filles devint un centre culturel, non seulement dans ce lieu, mais dans tout le Dragacevo.

Dans l'École artisanale de filles, qui fut placée dans le bâtiment de l'École primaire et du Collège, les élèves, fréquentant les cours régulièrement, étudièrent suivant

le programme prescrit: la connaissance des matériaux avec le travail pratique et le dessin furent enseignés par une maîtresse compétente, qui fut nommée par le Ministère du commerce et de l'industrie, tandis que les maîtres-ses de l'École primaire et du Collège de Guca, en tant que rétribués, enseignèrent la langue serbe avec la calligraphie et le chant, le calcul avec la géométrie, la géographie avec l'histoire et le catéchisme en classes inférieures, ainsi que la comptabilité, le ménage domestique et l'hygiène dans les classes prolongées.

Les classes inférieures de l'École artisanale de filles purent être fréquentées par des élèves de 11 à 14 ans, tandis que les classes prolongées de 14 à 19 ans. Après l'achèvement des classes prolongées, les élèves, qui réussirent l'examen d'aptitude et reçurent le diplôme, purent s'inscrire dans une Haute école.

Durant l'année scolaire 1930-1931 eut lieu l'exposition écolière de travaux manuels féminins, à laquelle assistèrent 700 citoyens.

Grâce à l'assiduité très cordiale de Vukosava Tanasijevic, directrice, et des excellentes maîtresses compétentes de l'École artisanale de filles, premier Lycée à Guca, en moins de trois décennies de travail, un nombre important de fillettes de Guca et des villages environnants du Dragacevo, émerveillèrent par la beauté de leurs travaux manuels.

Koviljka LETIC